

Zsadányi Edit

*Megszólal az alárendelt? A kiszolgáltatottak
történetmondása és az önértelmezés hiányának
értelmezése 20. századi irodalmi művekben című
akadémiai doktori értekezésének*

Tézisei

Budapest

2024

I. Az értekezés célja

Értekezésem célja, hogy Gayatri Chakravorty Spivak által képviselt *subaltern* kultúraelméleti koncepció felől értelmezsek 20. századi szépirodalmi műveket, majd e művek felől rátekintsek a kiinduló fogalomra. A subaltern magyar megfelelőjeként az *alárendelt*, illetve a *kiszolgáltatott*, az *alávetett*, a *kirekesztett* fogalmakat használom.

Spivak Antonio Gramsci és a Subaltern Studies történészcsoport munkáját folytatva alakította ki saját kultúraelméleti – elsősorban a posztkoloniális feminista kritikához köthető – elképzelését, amely több évtizede számos diszciplínában vált igen gyakran alkalmazott, értelmezett és átértelmezett koncepcióvá. Gayatri Spivak a *Szóra bírható-e az alárendelt?* című alapvető tanulmányában azt vizsgálja, miként jelenik meg a nyugati diszkurzusban a gyarmati világ szubjektuma. Az indiai özvegyáldozat brit eltörlésének példáján elemzi az alárendelt nő beszédének (illetve a helyette/érte való diszkurzusnak) lehetőségeit. Az özvegyek feláldozásának több brit és indiai interpretációját követi nyomon (rítusként elnézni, tudomásul venni, magasztalni vagy bűnnek nevezni), szövegről szövegre halad, folyamatosan szembesül mind a brit, mind az indiai törvények változásaiban a jelölőként szereplő nő rögzítetlen helyével. Végül megállapítja, hogy az a nő, aki máglyára megy, nem szólal meg, az ő hangja a domináns diszkurzusban nem artikulálódik.

Spivak arra a problémára hívja fel a figyelmet, hogy a főáramú diszkurzusokból kirekesztett embereknek nincs lehetőségük saját álláspontjuk megfogalmazására, mert a többségi nyelvi kultúrához és a hozzátartozó érdekképviseleti rendszerhez nincs hozzáférésük. Nincs lehetőségük rá, hogy a többségi nyelven fogalmazzák meg saját helyzetüket és problémáikat. Másrészt a többségi társadalom jószándékú és segítőkész tagjai nem képesek a subaltern nevében beszélni, a jószándékú megközelítés gyakran célt téveszt, és megismétel valamit a kisajátítás és az asszimiláció eljárásaiból. A subaltern kiszolgáltatottság nyelvi szakadékot is jelent. Az alárendelt nézetei nincsenek reprezentálva sem nyelvileg, sem a többségi társadalom képviseleti rendszerében. Értekezésem célja, hogy a subaltern-koncepció segítségével az önreflexióra képtelen, a főáramból kiszorított, alárendelt pozíciók megszólaltatásának irodalmi lehetőségeit kutassam, s az eredeti koncepciót továbbgondolva, a benne foglalt ellentmondásnak igazat adva,

ám annak végkövetkeztetésével („az alárendelt nem szólal meg”) szembehelyezkedve, az alárendelt hangok prózapoétika artikulációjának néhány jellegzetes alakzatára hívjam fel a figyelmet. Más szóval, ebben az értekezésben keresem az alárendelt szóra bírásának poétikai lehetőségeit, igyekszem feltérképezni néhány jellemző megnyilvánulását. Az értekezésben azt mutatom be számos 20. századi narratív szöveg elemzésével, hogy az alárendeltnek a fikció nyelvén, ha korlátozott módon is, de mégiscsak van lehetősége a megnyilatkozásra, arra, hogy az olvasó és a szöveg kommunikációjában megformálódjon a szereplő ki nem mondott gondolata.

Az alárendelt szóra bírásának lehetőségét egy sajátos ellentmondás színrevitelében vélem megtalálni. A művészi szöveg, az én esetemben elsősorban a 20. századi narratív fikció, képes ellentmondásos állítások megfogalmazására. Spivak talányos kérdésére a válasz, véleményem szerint, a narratíva ellentmondásokat magában foglaló összetett rendszerében rejlik. Kutatásom középpontjában éppen ezért egy ellentmondás vizsgálata áll: miként képes a narratíva szembesíteni az olvasót a saját körülményeivel szembenézni képtelen karakter helyzetével. Olyan sajátos fiktív helyzetet tekintek a subaltern narratív reprezentációjának, amelyben a szereplő olyan mértékben látja kilátástalannak a saját helyzetét, hogy azt megváltoztathatatlan sorsként értelmezi, és fel sem merül benne egy másik életút lehetősége. A legtöbb esetben nem értelmezi saját helyzetét, nem is jut el az önreflexió szintjére. Ezeket a szereplőket, például a cselédsors monotóniájából kitörni képtelen női alakokat vagy diktatórikus környezetben élő gyermekfigurákat, illetve családi abúzusnak kitett női szereplőket fiktív, subaltern alakoknak tekintem. Ők azok a figurák, akik nem képesek belépni a főáramú beszédekbe, akik nem képesek megfogalmazni érdekeiket, álmaikat és vágyaikat. A vizsgált szövegek azonban reflektálnak a nem reflektált élethelyzetre, így a művek textualitása hordozza az ellenállás lehetőségét, a kilátástalanság elfogadásának megkérdőjelezését.

II. Az értekezés módszerei

Az értekezés legfontosabb elemzési szempontjai a Subaltern Elméletek kultúrakritikai irányzatához kötődnek. A különböző fejezetekben azt a tételt kívánom bizonyítani, hogy a szöveg megformáltságában, a retorikai-poétikai viszonyok rendszerében és az olvasó értelmezésében, ha korlátozottan is, de megszólal, mégiscsak szóra bírható az alárendelt. Olyan megnyilvánulásokat keresek, amelyek nem köthetők a narrátor vagy a szereplő közvetlen, kimondott gondolataihoz

vagy beszédéhez, hiszen, mint az elméletből következik, a subaltern alak nem képes saját sorsának megfogalmazására és saját sorsának alakítására, így a subaltern megnyilatkozásai a szöveg textuális-retorikai funkcióiban keresendők.

Spivak sokat hivatkozott alapvető tanulmányában (1988) és annak átdolgozott változatában (1999) meggyőzően fejtette ki, hogy – paradox módon – a jóindulatú indiai és nyugati értelmiségiek és politikusok nem egyszer maguk is asszimilálják és megismétlik az alárendelt kirekesztését, hiszen azáltal, hogy a társadalom perifériáján élők nevében beszélnek, beléjük fojthatják a szót. A politikai képviselet önmagában még nem garantálja, hogy elismerik alárendelt csoportok létezését, ugyanis a politikai képviselet óhatatlanul tárgyiasítja őket, és túlságosan leegyszerűsíti a kirekesztett szubjektum összetett helyzetét. Értekezésemben igyekszem elkerülni a leegyszerűsítésben rejlő buktatókat, arra törekszem, hogy a subaltern pozíciókat felszínre juttassam a maguk összetettségében, az ellentmondások játékában, a narratív szöveghálózatban.

Spivak álláspontjához kapcsolhatók azok az irodalomelméleti megközelítések, amelyek a szépirodalmi nyelv poétikai-retorikai potenciáljának vizsgálatát összekapcsolják az alávetettek álláspontjának a képviseletével. Huszadik századi magyar, elbeszélő művekben tanulmányozom a kiszolgáltatottság poétikáját, ezáltal, a subaltern kultúrakritikai elméletek bevonása mellett, a feminista elméleteket, egyes posztmodern elméleti irányokat, a modernség szubjektivitás-kérdésével foglalkozó kutatásait, valamint a narratív elméletek egyes irányait tekintettem a vizsgálataim elméleti keretének. A narratológia és a feminista kritika határterületeként újabban kialakult diszciplína, a feminista és a queer-narratológiának a kirekesztett pozíciókat láthatóvá tevő érdekeltsege, kialakított koncepciói és kategóriái különösen alkalmasnak bizonyultak egyes irodalmi művek értelmezésében.

A subaltern az utóbbi évtizedek során interdiszciplináris fogalommá alakult, számos bölcsészeti és társadalomtudományi területen alkalmazták, a fogalom a széles körű alkalmazása következtében jelentésváltozáson ment át. A fejleményeket látva maga Spivak is átalakította a koncepciót. Továbbá, a korlátozott tudású narrátorhoz kapcsolódó narratológiai szakirodalom fontos szerepet játszott a gyermekszereplők álláspontjának megértésében. Az elméleti megközelítés példáit főleg a 20. századi magyar prózairodalomból vettem. Értekezésem alapvetően irodalomelméleti jellegű, az egyes művek vizsgálata kapcsán néhány esetben irodalomtörténeti meglátások megfogalmazására is kísérletek teszek.

III. Az értekezés eredményei

Értekezésemben olyan fiktív helyzeteket vizsgáltam, amelyekben a szereplőknek nincsenek jól felfogott érdekeik, nem törekszenek terveik megvalósulására a narratíva előrehaladása során; a szereplők saját állapotukat adottságként, és nem változtatásra esélyes életlehetőségként fogják fel. Narratív reprezentációkat tanulmányoztam, amelyekben a szereplő nem jut el az önreflexióig, nem jut el a saját érdek felismeréséhez és kimondásához. Olyan munkákat, amelyek elbeszélte történeteiben a szereplők a kiszolgáltatottságot végzetként fogják fel, saját végletesen kilátástalan helyzetüket természetesként élik meg, nem keresik a kiutat belőlük, nem panaszkodnak, nem lázadoznak sorsuk ellen. Önreflexió alatti szituációban élnek, a változtatás lehetősége fel sem merül, hiszen a karakter nem tragikus helyzetként értékeli saját sorsát, hanem megváltoztathatatlan adottságként.

A *Sátántangó* című regény a kiszolgáltatottak látókörét képviseli, ugyanakkor jelzi, hogy a támogató szöveg maga is megismétel bizonyos kirekesztést. A szereplők idézett beszéde töredékekben jelenik meg, szinte csak dadogásként tud beékelődni a főáramú, a regény domináns közlésmódjának számító, elbeszélői közlésekbe. A befogadó olvasási tapasztalatként elsajátít egy sajátos túlélő technikát, megtanulhatja, hogy kelet-európai diktatórikus helyzetben akkor is követnünk kell a fejleményeket és együtt kell lépni velük, amikor nem értjük, miről is van szó. A ritmikus szereplői gondolatmenet ütemét átérezve, testi tapasztalatunkká válik, hogy a félelemgerjesztés és az aggodás állandó szinten tartása a diktatúrák fenntartásának alapvető manipulációs technikája. Arra is rá lehet viszont ébredni a regényben tapasztaltakkal szembeni negációként, tagadásként, hogy a nyugalom és a másik iránti nyitottság, a közös szívdobbanásban rejlő ember-társi poszthumán befogadói-szereplői közös szubjektivitás viszont, bár töredékesen, de megszólaltathatja a kommunikációs szakadékban rekedt, a fikció világában némaságra ítélt subaltern-hangokat.

A *Sátántangó* filmadaptációjában a figurák egyenes közlései dísztelen és árnyalatlan alapszókinccsel valósulnak meg, ami megfeleltethető a regénybeli idézőjeles, töredékes szereplői közbeszólásoknak. A karakterek fekete foltja a látómezőben és a közeli, rezzenéstelen arcok hosszas kimerevítése problematikussá teszi a szereplők egzotikus tárgyként való szemlélését. A film, hasonlóképpen a regényhez, az önkéntelen, korporeális azonosságot erősíti a befogadóban és ezáltal elemi, az ösztönökre építő szolidaritásformát hozhat létre. Közös ritmusban, közös

szívdobbanásban és közös lépésben együtt élünk és együtt érzünk a szereplőkkel. A testi folyamatok közössége a fikciós szinteket összemossa, a metalepszis alakzatát létrehozva erősíti a poszthumán ember-társi szubjektivitásra építkező szolidaritást. Ebben a metalepszis alakzatát is bekapcsoló, poszthumán szubjektivitásban, ebben az együtthangzásban kap részleges teret és hangot a subaltern.

Kosáryné Réz Lola *Filoména* és Szenes Piroska *Csillag a homlokán* elemzése kapcsán világossá vált, hogy az iteratív történetvezetés, az újakezdődő történetek sokaságára épülő regénypoétika kiválóan alkalmas arra, hogy a kiszolgáltatottság krónikása legyen: az ismétlődő és előrelépést nem mutató élethelyzeteket az olvasó kénytelen újra és újra átélni, a kilátástalansággal újra és újra szembesülni. Az iteratív regénypoétika sajátos modernista narratívakoncepciót hoz létre, és ezzel szélesíti a modernizmus poétikai lehetőségeit. Az alternatív narratíva-felfogás alternatív életfelfogást képes közvetíteni. Ez a kilátástalanság női sors-narratívája, ugyanakkor az önmagát célképzet nélkül előrelendíteni képes energia narratívája is, amely nem mutat fel progressziót, mégis erőteljes életlendületet és életörömet diktál, az anyaság minden nap megújulni képes iterativitását és életörömét írja át narratív dinamikává.

Anna Seghers *Tranzit* című regényében a bolyongás a különböző helyszínek között eseménye ismétlődik meg. Számtalanszor találjuk magunkat ugyanazokon az utcákon, követségi várókban, kávézóknak és éttermekben. A fikció terében nincs kiút a dehumanizált, menekült-állapotból, a német csapatok előtt nincs menekvés. A folyamatos kiútkereső mozgásban a terek képviselik az állandóságot, a múltból a jövő felé mutató lehetőséget, így a terek a túlélés lehetőségét hordozzák. Lesznai Anna korai verseiben az ismétléses alakzatok, a rímképletek és a figura etymologica számos előfordulása képes az alárendelt hangok felszínre hozatalában közreműködni, egyúttal előtérbe állítja a többgenerációs szubjektivitást. A korábbi generációk ki nem mondott álmaikat átörökítik a következő nemzedékre, és az pedig saját jelenében ráébred megelőzöttségére. A személyiségben hordozott múlt kap hangot a jelenben megszólaló női alanyban, a korábbi nemzedék jelenből felidézett hangjai tekinthetők a subaltern ki nem mondott hangjának.

Erdős Virág és Forgács Zsuzsa műveiben a női kiszolgáltatottság szavak által kimondhatatlan tapasztalatának közvetítésére, a szereplők által megváltoztathatatlan sorsként értelmezett, adottságként, reflektálatlan élethelyzetként megélt tapasztalatra történik reflexió a felsorolásban, a listázó történetmondásban rejlő értelmezési lehetőség megnyílása révén. A vizsgált szövegek beszélője, hasonlóan az annales történetmondójához, krónikásként lejegyzeteli a vele történt bántó,

illetve bántalmazó eseményeket, abban a sorrendben, ahogy azok a látókörében megjelennek. Ez lejegyzetelő magatartás mint irodalmi forma kapcsolatba hozható a szintén subaltern-álláspontot képviselő, többgenerációs szubjektumfelfogással, hiszen a bántalmazások lejegyzetelése magában foglalja, hogy az fennmarad a jövő generáció számára. Az események dokumentálása magában hordozza a reményt, hogy lesz olvasója a szövegnek a jövőben, amikor majd lesz esély az automatikus beletörődés megváltoztatására. Hayden White érvelését – miszerint az oksági viszony és a lineárisan előrehaladó történetvezetés, a narratív történetírás összefügg a jog és a törvény világával – a subaltern-történetmondásra alkalmazva, beláthatjuk, hogy a vizsgált szövegek női sorsokat mesélő elbeszélője olyan narratíván és törvényen kívüli térből beszél, ahol a női nézőpont meg sem tud fogalmazódni a jog nyelvén. Ezt a felsorolásos alakzatokban megfogalmazódó történetmondást prenarratív subaltern-elbeszélésmódnak neveztem el.

Tóth Krisztina, Gordon Agáta és Bódis Kriszta műveit elemezve megállapíthatjuk, hogy a művek érzékelik az alárendelt megszólíthatóságának problémáját, és lehetővé tesznek olyan olvasatot, miszerint részlegesen szóra bírható az alárendelt, ha a szubjektum és az objektum éles határai elmosódnak, és a két kategória között átmeneti jelenséget tételezünk fel. Ezekre a kirekesztett pozíciókra igyekeztem felhívni a figyelmet. Váratlan váltásokkal megingatják a kialakult mondattani és poétikai viszonyokat. A gyors váltásban a tárgy pozícióban lévő alárendelt beszélő, illetve látó szubjektumként tud megmutatkozni – egy-egy felvillanás erejéig. A pillanatnyi pozícióváltásban érzékelhetővé válik az alárendelt nézőpontja.

Kertész Imre *Kaddis a meg nem született gyermekért* című regényét tanulmányozó fejezetben azt igyekeztem bizonyítani, hogy a feminista-queer narratológia queer-negativitás koncepciójának bevonása, valamint az alárendelt narrátori hang dehumanizációs retorikájának vizsgálata olyan értelmezést tesz lehetővé, amely megkérdőjelezi a heteronormatív rend apasághoz és az utódok létrehozásához kapcsolódó merev nézeteit.

Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényének gyermek szereplője többszörösen kiszolgáltatott helyzetben van, ugyanis diktatórikus közegben kell értelmeznie a világot, amelyről csak korlátozott ismeretei vannak. Az elemzés során rámutattam, hogy a rendszer átláthatatlansága és a benne élők gyerekszerepbe kényszerített, információhiányos állapota az elnyomó rendszer hatalomtechnikájának és a megfélemlítő apparátusnak része. A kislány a körülményeit természetes, megváltoztathatatlan adottságként fogja fel, nem lázad fel ellenük, természetes közegként értelmezi. A regény narratív viszonyai mégis képesek hangot adni az elnyomott gyermek

elbeszélőnek. A kiszolgáltatottság a történetmondás aktusában nyer képviseletet: felnőtt elbeszélői hang és a gyermeki nézőpont keveredése, valamint a jelen idejű narráció közvetíti és teszi átélhetővé az olvasó számára a kiszolgáltatottság látókörét.

Dragomán György regényében a gyerekbeszédre emlékeztető mellérendelő szerkezetre épülő hosszú mondatokat tekintetem a subaltern megnyilvánulásának. Az *és* mellérendelő kötőszóval összekapcsolt, hosszú oldalakon keresztül folytatódó mondatok a gyermek horizontján feltűnő eseményeket az egyéni befolyáson kívül eső dolgokként mesélik el. Ez, az események regisztrálására szorító, „prenarratív” beszédmód hordoz többletinformációt arról a létfelfogásról, amelyet a gyermek-narrátor nem képes megfogalmazni.

Mindkét regényben megfigyelhető, hogy a korlátozott tudású narráció, a megbízhatatlan elbeszélés aktív részvételre, az olvasottak folyamatos korrigálására sarkallja a felnőtt befogadót. A részvétel elvének erőteljes jelenléte a mű értelmezési lehetőségében összhangban áll a Spivak újabb tanulmányaiban kifejtett, „tanuljunk meg tanulni a társadalom alsó rétegeitől” elvével, ugyanis ráébredhetünk, a közös ritmusban, a közös szívdobbanásban átélhetjük, megtapasztalhatjuk a többszörösen kiszolgáltatott gyermek igazságát, szomorúságát és túlélési képességeit.

Barnás Ferenc *A kilencedik* című regénye összetett narratív textualitása következtében képes megszólaltatni a szegénységbe és többszörös elnyomás fogságába zárt, szorongó gyermeki látásmódot. Az olvasó aktív szerepet vállal a kiszolgáltatottságban, a jelen idejű narráció és a gondolatközlő elbeszélés révén. A befogadó szorosan követi a mindennapos küzdelmet a túlélésért, a gyerek számos szorongását átélve, ő válik a gyerek barátjává, megértő társává. A gyerek, Spivak gondolatmenete értelmében, nem beszél, az elbeszélő történet a kommunikációs gátakat mutatja be, ám a gyerek gazdag gondolatvilága mégis elhangzik a regény textualitásában az idézett gondolatok és a pszichés folyamatok bemutatása révén. Az olvasói közreműködéssel együtt részlegesen megszól az alárendelt.

A jelen idejű elbeszélés, a szimultán narráció több funkciót hordozhat, több interpretációs lehetőséget szabadít fel. A mindennapos küzdelemben felőrlődő, a szűkösségbe zárt, a szegénység alapvető problémái kötöttségeiből kilátni képtelen látókört érzékeli az olvasó, amelyben viszont aktívan részt vesz. A szimultán narráció az olvasói együttélés, együttérzés lehetőségét és így az ösztönös szolidaritás esélyét megnöveli. Együtt lélegzünk a kisfiúval és ezáltal együtt is érzünk vele.

Értekezésemben a subaltern képviselésének lehetőségeit az irodalom poétikai viszonyaiban igyekeztem kimutatni. Az alárendelt töredékesen, nyomokban, a narratív-poétikai alakzatok összetett hálózatának vizsgálatát előtérbe helyező értelmezésben – megszólal.

A vizsgált művekben három tényező együttes jelenlétét tanulmányoztam. Egyrészt végletesen kiszolgáltatott, önreflexió nélkül emberi sorsokat tematizáló szövegeket vizsgáltam, amelyek másrészt a művek textualitásában reflektálnak arra a Spivak által megvilágított problémára, hogy a kiszolgáltatottság reprezentációja nyelvi nehézségekkel jár együtt; a főáramú diszkurzus, a narrátori beszéd nem képes maradéktalanul képviselni a subaltern-szereplő látókörét. Harmadrészt kerestem az olyan értelmezési lehetőségeket, amelyekben a mű és az olvasó összjátékában megvalósul az elhallgattatott subaltern látásmódjának felszínre hozása. Be kellett látnom, hogy ezek a tartalmak, a subaltern szemlélete csak részlegesen, töredékesen nyernek megnyilatkozási lehetőséget. Spivak állítása a vizsgált fikciók terére vonatkoztatva úgy módosítható, hogy a subaltern részlegesen, töredékesen, az olvasói együttműködést, együtt-érzést és együtt-érzékelést aktiválva tud megszólalni. A subaltern a vizsgált szövegekben nem marad néma, nem kárhoztatott teljes némaságra, mint a hajdan feláldozott özvegyasszonyok Indiában.

IV. Az értekezéshez kapcsolódó korábbi publikációk

Külföldön megjelent, idegen nyelvű könyv és tanulmány

1. Gendered Narrative Subjectivity: Some Hungarian and American Women Writers. Peter Lang Academic Research, Frankfurt am Main; New York. 2015.
2. Boode, Hanneke (szerk.) ; Zsadányi, Edit (szerk.): Gender Perspectives on Hungarian and Finnish Culture: Proceedings of the Workshop Gender Issues in Contemporary Finno-Ugric Cultures, Maastricht, Hollandia : Shaker Verlag, 2011 , 129 p.
3. «Auschwitz, I said to my wife, manifests itself to me in the image of a father»: Queer Approaches to Interpreting “Kaddish for an Unborn Child” by Imre Kertész. STUDI FINNO-UGRICI: ANNALI DELL ISTITUTO UNIVERSITARIO ORIENTALE DI NAPOLI (2021), 5 : 1 pp. 1-34. Paper: <https://doi.org/10.6093/1826-753X/2021/0> , 35 p.
4. Hungarian Voices of the Subaltern in the Interruption of Contemporary Narrative Discourses by Krisztina Tóth, Kriszta Bódis, and Agáta Gordon. In: Horváth, Kornélia; Mudriczki, Judit; Osztrólczyk, Sarolta (szerk.) Diversity in Narration and Writing : The Novel. Newcastle upon Tyne, Egyesült Királyság / Anglia : Cambridge Scholars Publishing (2022) pp. 278-291 , 14 p.
5. Voicing the Subaltern in László Krasznahorkai’s Satantango and Its Film Adaptation by Béla Tarr. In: Király, Hajnal; Győri, Zsolt (szerk.) Postsocialist Mobilities : Studies in Eastern European Cinema. Newcastle upon Tyne, Egyesült Királyság / Anglia : Cambridge Scholars Publishing (2021) 280 p. pp. 198-217. 20 p.
6. The Abject as Body Language in Imre Kertész’s Fateless and Alaine Polcz’s One Woman in the War HUNGARIAN CULTURAL STUDIES: E-JOURNAL OF THE AMERICAN HUNGARIAN EDUCATORS ASSOCIATION 12, (2019) pp. 92-107. , 16 p.
7. "Instead of a Fairy Tale. Stories about Communism in the Focalisation of a Child." In. Finno-Ugric Folklore, Myth and Cultural Identity. The Fifth International Symposium on Finno-Ugric Languages in Groningen University of Groningen, Ed. Cornelius Hasselblatt, Adriaan van der Hoeven. 283-298. Maastricht, Shaker. 2011.

8. Borderline Fiction: Eastern Europe and East-West Encounters in Laszlo Krasznahorkai's Works, In: András Kiséry, Zsolt Komáromy, Zsuzsanna Varga (eds.) *Worlds of Hungarian Writing: National Literature as Intercultural Exchange*. 284 p. Madison: Fairleigh Dickinson University Press, 2016. pp. 199-218.
9. Voicing the Subaltern as Narrating the Communist Past in the Focalization of a Child in Gábor Németh's: *Are you a Jew?* and Endre Kukorelly's: *The Fairy Valley*. Dobrota Pucherová – Róbert Gáfrík, eds., *Postcolonialism and East-Central European Literatures*, Amsterdam: Rodopi, 2015. Pp. 175-193.
10. Reflecting upon Non-Reflected Female Dependency. In: Boode, Hanneke; Zsadányi, Edit (Eds.) *Gender Perspectives on Hungarian and Finnish Culture : Proceedings of the Workshop Gender Issues in Contemporary Finno-Ugric Cultures*, Maastricht, Hollandia : Shaker Verlag (2011) 129 p. pp. 59-67. , 9 p.
11. Impersonal Narration in the Prose of Margit Kaffka, Emma Ritoók and Jolán Földes E-
JOURNAL OF THE AMERICAN HUNGARIAN EDUCATORS ASSOCIATION
(AHEA) 4 : 18 pp. 1-18. , 18 p. (2011)

Magyarországon megjelent, idegen nyelvű tanulmány

1. Posthuman Perspectives in Some of László Krasznahorkai's Works: A Mountain to the North, a Lake to the South, Paths to the West, a River to the East; *Satantango* and *The Turin Horse*. In: Gintli, Tibor; Kenyeres, János (szerk.) *Contemporary and Recent Hungarian Fiction : Reception and Cross-cultural Interpretations*, Budapest, Magyarország : Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) (2022) 300 p. pp. 191-205. , 15 p.
2. Dictatorship, Infantilisation, and The Focalization of a Child: Zsuzsa Rakovszky's *A Hullócsillag Éve (The Year Of The Falling Star)* And Ferenc Barnás' *Kilencedik (The Ninth)*. HUNGARIAN STUDIES: A JOURNAL OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR HUNGARIAN STUDIES AND BALASSI INSTITUTE 27 : 2 pp. 325-342. , 18 p. (2013)
3. Coffee, (American) Cigarettes and Women's Speech: Erzsébet Galgóczi's *Vidravas* In: Bollobás, Enikő; Szilvia, Nagy (szerk.) *The 1950s : Proceedings of the Biennial Conference of the Hungarian Association of American Studies*, Budapest, Magyarország : ELTE Eötvös Kiadó (2005) 233 p. pp. 133-141. , 9 p.
4. Speech from the Margin: Gertrude Stein's *Tender Buttons* and Agáta Gordon's *Kecskerúzs*. HUNGARIAN STUDIES: A JOURNAL OF THE INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR HUNGARIAN STUDIES AND BALASSI INSTITUTE 15 : 1 pp. 127-142. , 16 p. (2001)

Magyar nyelvű könyv és tanulmány

1. "Bazsali, rezeda meg kisasszonycipő": Kulturális másság feminist kritikái megközelítésben. Budapest: Balassi. 2017.
3. A másik nő: A női szubjektivitás narratív alakzatai Budapest:Ráció, 2006.
4. Feminista-Queer narratológiai áttekintés és Kertész Imre: Kaddis a Meg Nem született gyermekért című regénye. TÁRSADALMI NEMEK TUDOMÁNYA INTERDISZCIPLINÁRIS EFOLYÓIRAT (2023) 13 : 1 pp. 133-162.
5. Együtt lépve, együtt lélegezve: a szolidaritás korporeális formái Krasznahorkai László Sátántangó című regényében és Tarr Béla Sátántangó című filmjében. In: Horváth, Csaba; Ladányi, István; Ritz, Szilvia; Z., Varga Zoltán; Papp, Ágnes Klára (szerk.) Közép-Európa a komparatistikában. Budapest, Magyarország : Károli Gáspár Református Egyetem - L'Harmattan Kiadó (2021) 391 p. pp. 78-89. , 12 p.
6. Félelem a szabadságtól: Kiegészítő megjegyzések Krasznahorkai Sátántangó című regényének értelmezéséhez a nemzetközi recepció fényében TISZATÁJ: IRODALMI MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT (2020) 74 : 6 pp. 74-84. , 11 p.
7. Többgenerációs női szubjektivitás Lesznai Anna Hazajáró versek című kötetében TISZATÁJ (2019): IRODALMI MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT 73 : 7-8 pp. 121-133.13 p.
8. A prózai valóság prózája: Szimultán narráció és interkulturalitás Jhumpa Lahiri Beceneve Gogol és Földes Jolán A halászó macska uccája című regényekben MODERN FILOLÓGIAI KÖZLEMENYEK 2017.1. 63.1 111-130.
9. „Szóra bírható-e az alárendelt?": Subaltern elméletek és Rakovszky Zsuzsa: A hullócsillag éve című regénye. TÁRSADALMI NEMEK TUDOMÁNYA INTERDISZCIPLINÁRIS EFOLYÓIRAT 8 : 1 pp. 100-121. , 22 p. (2018)
10. Idegenben otthon - Anna Seghers: Tranzit. TÁRSADALMI NEMEK TUDOMÁNYA INTERDISZCIPLINÁRIS EFOLYÓIRAT 7 : 1 pp. 164-180. Paper: TNTEF , 17 p. (2017)
11. (2011) "Női poétika? A kiszolgáltatottak iteratív történetmondása". MODERN FILOLÓGIAI KÖZLEMÉNYEK (2011) .3: 286-298
12. "Vérző sebek és 'vérző sebek': abjekt mint testbeszéd Kertész Imre Sorstalanság és Polcz Alaine Asszony a fronton című műveiben"] LITERATURA 2010. (36.4): 367-385.

13. Retorikai tér az alany és a tárgy között: az alárendelt hangja kortárs női szerzők műveiben. In: Hózsá, Éva; Samu, János Vilmos (szerk.) Szakadás(köz)vetítések : irodalom és medialitás : szöveggyűjtemény. Szabadka, Szerbia, Újvidék, Szerbia : Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Forum Könyvkiadó, (2008) pp. 72-81. , 10 p.
14. Az elveszett hangok nyomában: Gertrude Stein: Tender Buttons. LITERATURA (2001.1): 26.
15. 1911. Kaffka Margit: Írónők a századelőn. A magyar irodalom története I-III. Szerk. Mihály Szegedy-Maszák. Budapest: Gondolat, 2007. II. 807-827.
16. Az önértelmezés alakzatai kortárs írónők műveiben : 2002 Rakovszky Zsuzsa: A kígyó árnyéka. In: Szegedy-Maszák, Mihály; Veres, András; Jeney, Éva; Józán, Ildikó (szerk.) A magyar irodalom története III. : 1920-tól napjainkig. Budapest, Magyarország : Gondolat Kiadó (2007) 922 p. pp. 874-887. , 14 p.